

راهکارهای رفع مشکلات املائی دانش‌آموزان دوره‌ی اول ابتدایی

مریم منجزی^۱، بهناز سعیدی^۲، فاطمه محمدی^۳، بتول نوری^۴

^۱کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، آموزگار مقطع ابتدایی، استان خوزستان، کارون

^۲کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، آموزگار مقطع ابتدایی، استان خوزستان، کارون

^۳کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، آموزگار مقطع ابتدایی، استان خوزستان، کارون

^۴کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، آموزگار مقطع ابتدایی، استان خوزستان، باغملک

چکیده

یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که کودکان در دوران ابتدایی و قبل از ورود به مدرسه باید آن را یاد بگیرند، مهارت نوشتن است. از عمده‌ترین مشکلات دانش‌آموزان در مدرسه ضعف در خواندن و نوشتن را می‌توان نام برد؛ املا نوعی نوشتن است. بنا به تحقیقات در کلاس اول ابتدایی بیشتر اختلالات یا مشکلات شنیداری، دیداری و گاهی آموزشی و در کلاس دوم و سوم ابتدایی بیشتر اختلالات دقتی، آموزشی و شنیداری هستند. بطور کلی اشکالات املائی دانش‌آموزان یا ناشی از محیط است، یا از خود فرد سرچشمه می‌گیرد و یا به معلّم و شیوه آموزش او برمی‌گردد. اشکالات املائی دانش‌آموزان از دیدگاه روان‌شناختی از این موارد سرچشمه می‌گیرد: نارسا نویسی، ضعف در حافظه‌ی دیداری، ضعف در حافظه‌ی توالی دیداری، ضعف در تمیز دیداری، ضعف در حساسیت شنوایی و شنیداری، ضعف در دقت و توجه، قرینه نویسی، وارونه نویسی و مشکلات مربوط به آموزش. معلّم بایستی ضمن استخراج مشکلات املائی دانش‌آموزان حرفه‌ای و پیش‌بینی آموزشی مجدد، فعالیت‌های یاددهی و یادگیری متناسب با اشکالات تدارک ببیند و در جهت رفع اشکالات برآید. در این مقاله برآنیم برای رفع اختلالات نوشتن، مشکلات املائی و بهبود املائی دانش‌آموزان راهکارهایی مناسب و خلاق ارائه دهیم.

واژه‌های کلیدی: اختلال نوشتن، املا، دانش‌آموز، دوره‌ی ابتدایی

مقدمه

به شاگردان از اولین سال‌های تحصیل نوشتن آموخته می‌شود. اولین نشانه‌ی با سوادِی نوشتن صحیح است. «در زندگی اجتماعی افراد با یکدیگر ارتباط دارند. بسیاری از دانش‌گذاشتگان ما به وسیله‌ی خط به ما منتقل شده و حفظ فرهنگ و تمدن هر ملتی تا حد زیادی در گرو نوشتار و خط بوده است. برای هر فرد آموزش دیده‌ی درست نویسی یا املا‌ی صحیح کلمات الزامی است تا با استفاده از کلمات و الفاظ به خوبی مقصودش را بیان و بازگو کند؛ به این منظور از دوران دور تاکنون، در مدارس املا تدریس شده و برای درست نوشتن قواعدی وضع شده است. اهمیت درست نوشتن به گونه‌ای که برای دیگران قابل خواندن باشد کاملاً آشکار است.» (اقدام‌پژوهی با موضوع چگونه توانستم املا‌ی دانش‌آموزانم را تقویت کنم؟ سایت علمی و پژوهشی آسمان، ۱۴۰۱).

مقطع ابتدایی زیربنای مقاطع دیگر تحصیلی می‌باشد. در این مقطع درس فارسی (قرائت فارسی، املا‌ی فارسی) کلیدی می‌باشد و از اهمیت دوچندانی برخوردار است به نحوی که بدون یادگیری این درس، یادگیری دروس دیگر تقریباً غیر ممکن می‌باشد. یکی از مهم‌ترین مشکلات دانش‌آموزان در مدرسه ضعف در خواندن و نوشتن است؛ املا نوعی نوشتن است. بنا به تحقیقات در کلاس اول ابتدایی بیشتر اختلالات یا مشکلات شنیداری، دیداری و گاه آموزشی و در کلاس دوم و سوم ابتدایی بیشتر اختلالات دقتی، آموزشی و شنیداری هستند. قبل از شروع بازپروری، لازم است آمادگی و علاقه‌ی کودک را به این روند جلب کنیم. کودک را به توانایی‌هایش واقف کنیم، از برچسب‌زدن به کودک پرهیز کنیم برچسب‌های اختلال، کم‌هوشی، تنبلی و... نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند؛ بلکه باعث کاهش عزت نفس کودک می‌شود.

تفاوت کودکان در سبک‌های یادگیری، سبک‌های حسی، دیداری و شنیداری توجه کنیم. سبکی را به کار گیریم که برای وی مناسب‌تر است. توجه داشته باشید که هنگام آموزش و کار با کودک، او خسته، کلافه، گرسنه، خواب‌آلود و بی‌انگیزه نباشد. برای ایجاد انگیزه و شوق در کودکان و ساده‌کردن فرایند یادگیری، می‌توان از شکل‌های گوناگون دیکته‌نویسی استفاده کرد. مزیت این کار، آسان‌سازی این فرایند و به کارگیری حس‌های مختلف جهت یادگیری است. در این مقاله برآنیم برای رفع اختلالات نوشتن، مشکلات املا‌ی و بهبود املا‌ی دانش‌آموزان راهکارهایی مناسب و خلاق ارائه دهیم.

روش تحقیق

نوع روش تحقیق در این پژوهش به صورت تحلیلی- توصیفی است نگارندگان ابتدا به فیش‌برداری از موضوعات مرتبط و نیز استخراج مطالب مرتبط پرداخته و بعد از اتمام فیش‌برداری به تلفیق و دسته‌بندی آنها و سپس به تجزیه و تحلیل مطالب پرداخته و در پایان از بررسی‌های انجام شده در این آثار نتیجه‌گیری‌های لازم به عمل آمده است که در ادامه از نظر خواهد گذشت. روش گردآوری اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مشاهده است؛ به این صورت که با مراجعه به کتب نظری، و مقالات مربوط به موضوع تحقیق تعاریف و مطالب مورد نیاز را فیش‌برداری نموده و به دنبال آن از راهنمایی‌های استاد محترم بهره‌برداری گردیده است.

دوره دبستان

دوره سوم کودکی که سنین 6 تا 12 سالگی را شامل می‌شود به دوره دبستان معروف است. آغاز آموزش رسمی در این دوره شامل خواندن و نوشتن و حساب کردن است که کودک آن‌ها را می‌آموزد. کودک علاقمند است کارهایش را خوب انجام دهد و

محتاطانه عمل می‌کند، اعتماد به نفس دارد و می‌خواهد هر کاری را خودش انجام دهد. رشد جسمانی در این دوره کندتر از دوره قبل است. در دوره دبستان دختران اندکی بلندتر و سنگین‌ترند. در رشد جسمانی کودکان دبستانی تفاوت‌های کمی و کیفی وجود دارد. از نظر سلامت، احتمال پوسیدگی دندان او پیدایش بیماری‌هایی نظیر روماتیسم قلبی، دیابت، فلج و انواع حساسیت‌ها افزایش می‌یابد. سلامت جسمانی در سازگاری عاطفی و اجتماعی کودک موثر است و بیماری‌های طولانی موجب گوشه‌گیری می‌شود.

کتاب درسی

بر اساس تعریف صاحب نظران کتاب درسی این گونه تعریف می‌شود: «به مجموعه اطلاعاتی گفته می‌شود که جهت بالا بردن اطلاعات عمومی و یا تخصصی مرتبط با گروه سنی مخاطب در یک کتاب گردآوری می‌شود» کتاب درسی برای آموزش و یادگیری و نکته آموزی است و برای سرگرمی نمی‌باشد. مجموعه‌ای از مطالب گوناگون درسی و آموزشی را شامل می‌شود که به شکلی ساده، همراه با تصاویری زیبا و متناسب با گروه سنی مخاطب باشد. (صفایی‌نیا، ۱۳۸۹)

کتاب‌هایی که در خدمت آموزش و تعلیم و پرورش فکر افراد انسانی متناسب با دوره‌های رشد روحی روانی و فیزیکی وی برای مدت زمان یک دوره یا سال تحصیلی با موضوعی خاص طراحی و نوشته و اجرا می‌شود. (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۷)

مشکلات املایی دانش‌آموزان دوره‌ی اول ابتدایی

دانش‌آموزان زیادی وجود دارند که در درس املا دچار مشکل هستند و نسبت به تعداد غلط‌هایی که مرتکب می‌شوند نمرات کمتری دریافت می‌کنند. معمولاً معلمان و والدین برای تقویت املا آنان به راه‌های زیر متوسل می‌شوند به کودک پند و اندرز می‌دهند و از آنان کوشش بیشتری طلب می‌کنند.

کودک را تحقیر، سرزنش و مؤاخذه می‌کنند.

به سرزنش و انتقاد معلم می‌پردازند.

هر کدام از والدین، والد یا عضو دیگری از خانواده را مقصر می‌نمایند.

هر کودک می‌خواهد شکل صحیح کلماتی را که در نوشتن آن مرتکب اشتباه شده است بارها بنویسد.

از دانش‌آموز می‌خواهند یک جمله بنویسد که در آن مشکل صحیح کلمه‌ای که در املا غلط نوشته است به کار رود.

از وی می‌خواهند تا واژه درست مورد نظر را یا فقط حرفی از آن واژه را که قبلاً نوشته شده است با رنگ قرمز یا رنگ مشخص دیگری چند بار بنویسد تا در ذهنش پایدار بماند.

نصیحت و سرزنش به نتیجه مثبتی نخواهد انجامید البته اگر دانش‌آموز درس مورد نظر را بارها و بارها تمرین کند و شکل صحیح کلمه را بارها و بارها بنویسد و یا آن کلمه بارها و بارها در داخل یک جمله بکار ببرد البته خواهد آموخت و امکان اشتباه مجددش کاهش خواهد یافت. اما آیا تمرین‌های مکرر باعث یادگیری کودک در واژه‌های ویژه‌ای که تمرین کرده است، می‌شود؟

آیا این یادگیری به سایر دسته‌ها و واژه‌ها نیز اتصال می‌یابد؟

واقعیت این است که انواع اشتباهاتی که کودک مرتکب می‌شود از یک نوع و یک نسخ نیستند تا بتوان با اتخاذ یک روش همه آن اشتباهات را از بین برد و به پیشرفت وی اطمینان یافت، بعد از اطمینان از عادی بودن هوش دانش‌آموز باید اشتباهات املاهای متعدد دانش‌آموز را از روی دفتر وی یادداشت کنیم به عنوان مثال اگر دانش‌آموز تا به حال ۱۰ املا نوشته است تمام اشتباهاتی را که در آن املاها مرتکب شده یادداشت کنیم و علت آن‌ها را بیابیم.

بطور کلی اشکالات املائی دانش‌آموزان یا ناشی از محیط است، یا از خود فرد سرچشمه می‌گیرد و یا به معلم و شیوه آموزش او بر می‌گردد.

اشکالات املائی دانش‌آموزان از دیدگاه روان‌شناختی از موارد زیر سرچشمه می‌گیرد:

- ✓ نارسا نویسی
- ✓ ضعف در حافظه‌ی دیداری
- ✓ ضعف در حافظه‌ی توالی دیداری
- ✓ ضعف در تمیز دیداری
- ✓ ضعف در حساسیت شنوایی و شنیداری (غلط سمعی)
- ✓ ضعف در دقت و توجه (عدم دقت)
- ✓ قرینه‌نویسی
- ✓ وارونه‌نویسی
- ✓ مشکلات مربوط به آموزش (سایت آموزشی دبستو، ۱۳۹۹/۹/۲۵)

نارسا نویسی

نارسا نویسی به وضعیتی اطلاق می‌گردد که دانش‌آموزان قواعد نگارشی در هنگام نوشتن رعایت نمی‌کند، تمام کلمه یا بخشی از حروف آن را نتواند هم اندازه و هم شکل طبق قواعد نگارشی بنویسد، همچنین نارسایی آموزش در مورد استثناها و قواعد نگارشی جزو این دسته از مشکلات است. مثل نوشتن کلمه بندگی به صورت بنده‌گی یا نوشتن کلمه‌ی خواهر به صورت خاهر و... در این نوع اختلال دانش‌آموز کلمه را از نظر نقطه، دندانه، شکل درست حرف و... کاملاً درست می‌نویسد تنها مشکل این است کم دانش‌آموز معیار درست‌نویسی کلمه و حروف آن را رعایت نمی‌کند. زاویه دار نوشتن بیش از حد، نام مرتب نویسی، فاصله‌دارنویسی بین واک‌های یک کلمه، عدم رعایت رسم‌الخط نگارش فارسی کم‌رنگ‌نویسی جزء این نوع مشکل است.

علل نارسا نویسی

۱. یاد نگرفتن مفاهیم مربوط به جهت‌ها مثل بالا، پایین، راست و چپ
۲. دانش‌آموز مهارت‌های نظیر چرخش دست در نوشتن، گرفتن صحیح مداد را به خوبی یاد نگرفته است.
۳. عدم حرکت مناسب انگشتان
۴. ناهماهنگی چشم و حرکت دست
۵. وضعیت قرار گرفتن نامناسب دفتر و مداد به هنگام نوشتن
۶. نارسایی آموزش معلم در تمرین نوشتاری حروف
۷. عدم هماهنگی حواس دیداری، شنیداری و حرکتی
۸. خطا در ادراک دیداری حروف و کلمات
۹. فاصله نامناسب چشم به هنگام نوشتن
۱۰. عدم توانایی کنترل دست در هنگام نوشتن
۱۱. عدم هماهنگی کلی بدن
۱۲. تأخیر در تکلم فرد

۱۳. پرتحرکی و بی‌قراری در هنگام نوشتن

۱۴. میز و صندلی‌های نامناسب

۱- راه‌های تقویت و درمان مربوط به نارسانویسی

- ✓ روان‌نویسی در اختیار دانش‌آموز قرار داده تا خطوطی به دلخواه رسم کند.
- ✓ یک‌وایت برد کوچک در اختیار کودک قرار داده تا به دلخواه نقاشی یا خطوطی را رسم کند.
- ✓ گچ نرم و مناسب در اختیار کودک قرار داده تا خطوط و نقاشی رسم کند. (یا با زغال حروف گوناگون را نوشته و تلفظ کند)
- ✓ به وضعیت نشستن در هنگام انجام تکالیف نوشتن توجه کرده تا اصلاح گردد. (کوتاه قد)
- ✓ نحوه گرفتن مداد باید آموزش داد. (مداد بین انگشت شست و انگشت اشاره قرار گرفته و از بالای سمت تراشیده شده برای کلاس اولی‌ها)
- ✓ اگر انگشتان و عضلات کوچک و بزرگ دست، ضعیف و کوچک هستند از مدادهای باریک‌تر (کمتر از قطر مداد معمولی) استفاده شود. (فانتزی نباشد) (سایت آموزشی، علمی، فرهنگی باد صبا ۱۳۹۱/۱۰/۱۷)

۲- ضعف در حافظه‌ی دیداری و راه‌های تقویت و درمان آن

- یعنی غلط نویسی حرف در حروف همصدا یا حروف یک صدا و چند شکلی‌هاست. مثل (س-ص-ق-غ-ه-ح-ظ-ذ-ز-ض-ت-ط-ع-ع) اسحاب/اصحاب/بشغاب/بشقاب/بحار/بهار
- ✓ الف: ابتدا دو تصویر را انتخاب کرده و یک‌به‌یک به دانش‌آموزان می‌دهیم و سپس تصویرها را مخفی می‌کنیم و از او می‌خواهیم که آن تصویرها را نام ببرد.
 - ✓ ب: همان تمرین اول را تکرار می‌کنیم، اما اینبار به جای دو تصویر، سه تصویر را به وی نشان می‌دهیم اگر کودک قادر به یادآوری آنها بود، چهار تصویر را نشان می‌دهیم، سپس به همین ترتیب ادامه می‌دهیم تا وقتی که حافظه‌ی دیداری کودک به حد طبیعی یا بالاتر از آن برسد.
 - ✓ پ: یک تصویر نسبتاً مرکب را به دانش‌آموز نشان می‌دهیم و از وی می‌خواهیم تا کل و اجزا آن را به خاطر بسپارد پس از اینکه کودک مدت زمانی را که خودش کافی می‌داند به تصویر دقت کرد تصویر را مخفی و اجزای تصویر را از وی سوال می‌کنیم معمولاً در دفعات اول بخش‌های اندکی از جزئیات در حافظه دیداری او می‌ماند و بخش‌های را به خاطر نمی‌آورد یا اشتباه پاسخ می‌دهد. پس همان تصویر را مجدداً به وی نشان می‌دهیم و از وی می‌خواهیم دوباره آنها را مشاهده و اجزای آن را به خاطر بسپارد و با اندکی دقت درمی‌یابیم که اینبار نوع کیفیت نگاه کردن کودک با نحوه نگاه کردن دفعه قبل او تفاوت دارد و همین تفاوت درواقع فرایند درمان است. جالب است که با کمال اطمینان می‌توانیم اعتماد به نفس بسیار زیاد دانش‌آموز و همچنین تفاوتی چشمگیر را در میزان تقویت حافظه دیداری او مشاهده کنیم.
 - ✓ ت: می‌توان کارت‌هایی مقوایی به ابعاد ۷×۵ سانتی متر تهیه کرد و در آن واژه‌های هم‌خانواده را نوشت. خاص/مخصوص/خصوص/اختصاص/خاصیت/خواص و... این تمرین علاوه بر تقویت حافظه دیداری موجب درک کلمات یک ریشه دارند و هم‌خانواده‌اند.

✓ ث: برای اینکه تمرینات که گفته شد تاثیر بسیار زیادی در حل مشکل املاي دانش‌آموز داشته باشد باید برای وی انگیزه ایجاد کنید تا با رغبت به تمرینات بیشتری بپردازد در واقع همان حافظه طوطی‌وار را به حافظه کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت تبدیل شود.

✓ ج: نشان دادن چند کلمه هم خانواده و نوشتن آنها در هوا با انگشت. منزور/ منظور/ اروس/ عروس

۳- ضعف در حافظه‌ی توالی دیداری و راه‌های تقویت و درمان آن

یعنی جابه جا نوشتن حروف در کلمه مثال: مار د مادر / ردخت درخت/ مودر مورد/ دادر دارد.

✓ الف: سه یا چهار نفر به دانش‌آموز معرفی می‌کنیم، سپس وی باید به ترتیب آنها را نشان دهد(دانش‌آموزی که ضعف حافظه‌ی توالی دیداری دارد)

✓ ب: جلوی دانش‌آموزی می‌ایستیم و چند حرکت بدنی انجام می‌دهیم و سپس از او می‌خواهیم همان حرکت حرکت‌ها را به ترتیب انجام دهد، یا با استفاده از مقوا، پلاستیک می‌توانید حروف به شکل الگو تهیه کرده و تلفظ حروف به وسیله مربی آنها را مرتب کند.

✓ پ: یک کارت مقوایی را که روی آن ۳ یا ۴ حرف نوشته و به او نشان می‌دهیم سپس کارت را مخفی کرده از او می‌خواهیم حروفی را که دیده بود به ترتیب از سمت راست به چپ نام ببرد. سپس کارت دیگری را که حروف بیشتری روی آن نوشته شده است به وی نشان می‌دهیم و همانند دفعه قبل عمل می‌کنیم. مثل: ک - ی - ط - س

✓ ت: یک کارت مقوایی که روی آن ۳ کلمه نوشته شده است به دانش‌آموز نشان می‌دهیم سپس آن را مخفی کرده و از وی می‌خواهیم آن کلمات را به ترتیب بازگو کند. پس از انجام موفقیت‌آمیز این تمرین کارت‌هایی با تعداد بیشتری از کلمات را به وی نشان داده و همان تمرین را دنبال می‌کنیم مثال: شقایق - گل - لاله - بهار

✓ ث: قبلاً روی موزاییک‌ها مربع‌هایی رسم کرده و روی هر مربع یک حرف می‌نویسیم از یکی از دانش‌آموزان می‌خواهیم روی یکی از حروف به دلخواه بایستد و بعد از اندکی توقف روی حرف دیگری بایستد و به همین ترتیب ۴ حروف را ادامه دهد آنگاه از دانش‌آموزان دیگر که برای تقویت توان توالی دیداری تحت آموزشی هستند می‌خواهیم تا حروفی را که روی آنها توقف کرده بود به ترتیب نام ببرند. مجدداً همین کار را با تعداد حروف بیشتری تکرار می‌کنیم.

۴- ضعف در تمیز دیداری و راه‌های تقویت و درمان آن

یعنی شناختن و عدم تشخیص حرف از یکدیگر مثال:

(س) از (ش)

(د) از (ذ)

(ر) از (ز)

(ع) از (غ)

(ف) از (ق)

(ج) از (چ)

(ح) از (خ)

(ک) از (گ)

ناتوانی در تمیز و تشخیص تفاوت یک چیز از دیگر است نظیر عدم تشخیص حروفی که دارای تصویر فضایی مشابهی هستند مانند ج بجای چ - د بجای ذ - ک بجای گ و بالعکس. براساس تحقیقات انجام شده ۲۵ درصد از مشکلات املائی دانش-آموزان مربوط به ضعف در تمیز دیداری است.

✓ **الف:** کارت‌های مقوایی به ابعاد 7×10 سانتیمتر تهیه کرده در ستون راست کارت یک حرف می‌نویسیم و در ستون چپ کارت چند حرف از جمله حرفی را که در سمت راست نوشته بودیم می‌نویسیم سپس از دانش‌آموز می‌خواهیم.

✓ **پ:** کارت‌های مقوایی به ابعاد 7×10 سانتیمتر تهیه کرده در ستون سمت راست آن یک کلمه می‌نویسیم دانش‌آموز باید همان کلمه را از بین کلماتی که در سمت چپ نوشته‌ایم پیدا کند.

دانش رانش - دانش - سازش دوش - درویش

✓ **ت:** نشان دادن یک تصویر مرکب و مخفی شدن یک تصویر در میان تصویر مرکب با زدن رنگ مشخص می‌شود.

۵- ضعف در حساسیت شنوایی و شنیداری و راه‌های تقویت آن

یعنی خوب نشنیدن و تشخیص و تمیز ندادن آواهای کلمه، عدم تلفظ صحیح کلمه و تاثیر فرایندهای آوایی تبدیل، تاثیر لهجه و زبان محاوره‌ای دانش‌آموز مثال: مسباک مسواک، تلفزیون تلویزیون، بشقاب بشقاب، دمبال دنبال، بودن بودند، ژاله جاله، تار کار

✓ **الف:** صداهای مختلفی را در نوار کاست ضبط کرده و برای هر صدا تصویری مناسب تهیه کرده و دانش‌آموز با گوش دادن و تشخیص صداها باید تصویر مربوط به آن را یافته و جدا کند. با این تمرین علاوه بر تقویت حساسیت شنیداری، بین اعمال حرکتی و آنچه شنیده شده است هماهنگی برقرار می‌شود.

✓ **ب:** چشمان دانش‌آموز را با دستمال می‌بندیم و از همکلاسی‌هایش می‌خواهیم تا نام او را بگویند و او تشخیص دهد که چه کسی صدایش کرده است.

✓ **پ:** به خانواده دانش‌آموز سفارش می‌کنیم از سخن گفتن بسیار بلند در منزل و از بلند کردن رادیو و تلویزیون خودداری کنند.

۶- ضعف در دقت و توجه و راه‌های تقویت آن

اشکال و مورد املائی در این ضعف عبارتند از کم و اضافه‌نویسی حرف، اضافه و نگذاشتن سر کج، اضافه و کم نوشتن دندان، اضافه و کم نگذاشتن نقطه، نگذاشتن تشدید، ویرگول و جابه‌جا نوشتن تشدید اضافه و نگذاشتن مد (~) مثال: اتباطی ارتباطی، ستاره شناسی ستاره شناسی، روز کار روزگار، درس درس، مدت مدّت، بین بین، سرآغاز سرآغاز

✓ **الف:** دو تصویر را که مشابه به هم هستند، اما در یک یا چند مورد جزئی با هم اختلاف دارند به دانش‌آموز نشان بدهید و از وی بخواهید تا تفاوت‌های بین دو تصویر را پیدا کند.

✓ **ب:** کارت‌های مقوایی 5×7 سانتیمتر تهیه نموده روی هر کدام یک کلمه بنویسید طوری که روی هر یک از حروف یا نقطه یا دندان آن کلمه جا افتاده باشد دانش‌آموز باید نقص کلمه را بیابد.

✓ **ج:** کارت‌های مقوایی 5×7 سانتیمتر تهیه نموده روی هر کدام یک کلمه بنویسید طوری که یک حرف یا دندان یا نقطه اضافی داشته باشد دانش‌آموز باید بخش زاید و اضافی کلمه را پیدا کند.

✓ **د:** املائی چند نفر را برای تصحیح در اختیار دانش‌آموز قرار دهید تا آنها را تصحیح نماید.

✓ **هـ:** کم کردن محرکات شنیداری و دیداری که مزاحم یادگیری کلاسی‌اند، کم کردن زمان جلسه درس با رعایت سن و خستگی کودک و یا آموزش دهنده باید شمرده، واضح، کوتاه و آهسته سخن بگوید.

۷- ضعف در قرینه‌نویسی: (آینه‌نویسی) و راه تقویت و درمان آن

یعنی نوشتن از چپ به راست

✓ آموزش جهت یابی‌هاست (چپ- راست ...)

۸- ضعف در وارونه‌نویسی و راه تقویت آن

یعنی نوشتن بر خلاف جهت خط فارسی

✓ آموزش جهت‌یابی (چشم بسته با دست راست سوراخ بینی، دست چپ، گوش راست پای راست - پای چپ، جلو و عقب پا- بالا - پایین چپ - راست و ...)

۹- مشکلات آموزشی

مشکلات مربوط به آموزشی:

- ✓ جدانویسی اجزای کلمه مانند می یا ن میان
- ✓ متصل‌نویسی (می) در فعل می‌زیست می‌زیست
- ✓ ننوشتن تشدید، جابه‌جانی تشدید، اضافه‌نویسی تشدید
- ✓ جدانویسی (ب) در فعل به تواند بتواند
- ✓ متصل‌نویسی کلمه: کاریا کاری را
- ✓ ننوشتن (ال) حروف ناخوانا در کلمه‌های عربی علیه سلام علیه السلام
- ✓ دندان و قوسی اضافی ندانستن قواعد خط تحریری س ی فارسی یا شستن شستن
- ✓ ننوشتن (و) به جای (ا) خوروس خروس
- ✓ اشتباه در ترکیب‌های وصفی و اضافی مانند دیدنه دوست دیدن دوست/ کتابه امین کتاب امین
- ✓ ننوشتن (و) در کلمه‌های استثنایی که برابری مکتوب با ملفوظ وجود ندارد و حرف (و) صدای 'می‌دهد مانند خورشید خورشید
- ✓ ننوشتن «ا» به جای (ی) در کلمه‌های استثنایی که شکل (ی) صدای (ا) می‌دهد. مانند کبرا کبری
- ✓ اشتباه‌نویسی کلمات تنوین دار مانند مثلن مثلاً
- ✓ اشتباه در کلمه‌های استثنایی که یک بار (ای) و یک بار (ی) تلفظ می‌شود، اما یک شکل (ی) نوشته می‌شود مانند: زیاد زیاد
- ✓ اشتباه‌نویسی کلمه‌های متشابه در جمله و ترکیب‌ها. مانند حیات مدرسه حیاط مدرسه
- ✓ اشتباه در نوشتن جمع کلمات مختوم به «ه» مانند: راننده گان رانندگان، زنده گی زندگی (تبریزی، ۱۳۹۴: ۸۸-۵۵).

روش بررسی املاها و تعیین اشکالات املائی فراگیران

در بیشتر اوقات شاهد هستیم که پس از تصحیح املا و نوع اشکالات املائی دانش‌آموزان ما علت بروز آن‌ها مشخص و بررسی نمی‌شود. برنامه‌ریزی جهت آموزش نکات لازم و رفع اشکالات صورت نمی‌گیرد و تنها توصیه‌های کلی و تذکرات شفاهی درباره

درست‌نویسی ارائه می‌شود و بسیاری از معلمان رونویسی از کلمه‌ها و یا درس و گاه جمله‌نویسی با این کلمات را راه‌حل و و اشکالات می‌دانند. این شیوه راه مطمئن و علاج مشکل نیست؛ چرا که تعداد زیادی از این دانش‌آموزان همان کلمات را در املاهای بعدی یا سایر نوشته‌های خویش غلط می‌نویسند لازم است معلم ضمن استخراج مشکلات املایی دانش حرفه‌ای و پیش‌بینی آموزشی مجدد، فعالیت‌های یاددهی و یادگیری متناسب با اشکالات تدارک ببیند و در جهت رفع اشکالات برآید. بررسی املاها دو صورت ممکن است:

۱- شیوهی فردی

در شیوهی بررسی فردی معلم جدول بررسی اشکالات املایی را برای هر دانش آموز تهیه و در هر جلسه پس از تصحیح املا اشکالات دانش آموز را در جدول ثبت می‌کند. تنوع اشکالات املایی و شدت و ضعف آن در افراد موجب می‌شود. معلم بسته به نیاز فراگیر، رهنمودها و راهکارهای خاصی را در نظر بگیرد. این جدول به مرور زمان وضعیت دانش آموز را در کلاس درس املا، و میزان توفیق معلم و دانش آموز را در رفع اشکالات نشان می‌دهد.

۲- شیوهی جمعی

در این شیوهی بررسی جمعی، جدول بررسی اشکالات برای کلیه دانش‌آموزان کلاس تنظیم می‌گردد و در هر جلسه معلم پس از تصحیح املاها آن‌ها را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد و با پرسش از اشکالات املایی دانش‌آموزان، فراوانی هر مورد را در جدول ثبت می‌کند البته باید دانش‌آموزان در این باره قبلاً توجیه شود، همچنین در صورت وجود فرصت و به‌ویژه در جلسات اولیه، چنانچه معلم شخصاً به تکمیل جدول و استخراج اشکالات بپردازد، از انواع و چگونگی اشکالات دانش‌آموزان اطلاع بیشتری کسب خواهد کرد.

جدول زیر جدول بررسی اشکالات املایی است که می‌توانید به شیوهی جمعی یا فردی مورد استفاده قرار گیرد و مبنای کار و آموزش معلم در جلسات بعدی باشد.

کلمه	اشکالات املایی	نوع و علت بروز اشکال	راهکار

روش‌های جذاب و ابتکاری دیکته‌نویسی

گاهی می‌توان برای ایجاد انگیزه و شوق در کودکان و ساده کردن فرایند یادگیری، از شکل‌های گوناگون دیکته‌نویسی استفاده کرد. مزیت این کار، آسان‌سازی این فرایند و به کارگیری حس‌های مختلف جهت یادگیری است. اما اشکال آن صرف زمان زیاد و منفعل بودن کودک است. ممکن است کودک عادت کند که همیشه همه‌ی شرایط برای یادگیری او فراهم شود و او از فعال‌تر کردن مغزش باز بماند و سرانجام در شرایط عادی ناتوان از یادگیری گردد. از جمله‌ی این روش‌ها می‌توان از روش‌های زیر نام برد:

- ✓ نوشتن کلمات با استفاده از خمیر بازی
- ✓ نوشتن کلمات به صورت برجسته با استفاده از موکت، سمباده و نظایر این‌ها
- ✓ تشویق دانش‌آموزان به مشاهده‌ی تابلوی مغازه‌ها و دیکته‌نویسی کلمه‌هایی که دیده‌اند.

- ✓ دیکته گفتن دانش‌آموزان به یکدیگر
- ✓ تصحیح دیکته‌ی دانش‌آموزان توسط یکدیگر (تبریزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۳).

توصیه‌های مربوط به کودک

- ✓ از برچسب زدن به کودک پرهیز کنید. برچسب‌های اختلال، کم‌هوشی، تنبلی و... نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند، بلکه باعث کاهش عزت نفس کودک می‌شود.
- ✓ قبل از شروع بازپروری، لازم است آمادگی و علاقه‌ی کودک را به این روند جلب کنیم. عزت نفس پایین، مانع تلاش موفق می‌شود. از آنجا که کودک به علت کسب نمرات پایین و احتمالاً سرزنش والدین یا معلم، اعتماد به نفس خود را از دست داده و عزت نفس او کاهش یافته است، تدابیر لازم را برای رفع این مشکل به کار گیرید. او را به توانایی‌هایش واقف کنید، به او بگویید که افراد نابغه‌ای چون انیشتین، ادیسون و... نیز مثل او مشکلاتی در درس‌های مدرسه داشته‌اند. کتاب ۱۰۱ بازی برای افزایش عزت نفس می‌تواند فعالیت‌های مفیدی را در این زمینه ارائه دهد. باور کودک را از «من نمی‌توانم» به «من می‌توانم» تغییر دهید.
- ✓ توجه داشته باشید که هنگام آموزش و کار با کودک، او خسته، کلافه، گرسنه، خواب‌آلود و بی‌انگیزه نباشد.
- ✓ کارکردهای اجرایی را به کودک آموزش دهید تا بتواند به طور مستقل بهترین کارکردها را برای پیشرفت خود انتخاب کند. این کارکردها عبارتند از: تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، ابتکار، تعیین اولویت‌ها، کنترل تکانه‌ها، نظارت بر نتایج کار، خودتنظیمی و... اصلاحی، خودتنظیمی و...
✓ به ارگونومی توجه کنید، یعنی متناسب بودن وضعیت بدنی کودک با صندلی، میز تحریر، نحوه‌ی به دست گرفتن مداد و...
✓ در مواردی که پیشرفت کودک به کندی صورت می‌گیرد، ضمن انجام تمرین‌ها سعی کنیم از چند حس مختلف او برای یادگیری استفاده کنیم. مثلاً وقتی می‌خواهد واژه‌ی «عسل» را بنویسد، واژه را تلفظ کنیم، عسل را به او نشان دهیم. کودک عسل را بچشد و کلمه‌ی عسل را تلفظ کند و کلمه‌ی عسل را که با استفاده از سمباده یا موکت ساخته‌ایم، لمس کند. حتی روی بازو یا پشت او با انگشت کلمه‌ی عسل را بنویسیم.
- ✓ به تفاوت کودکان در سبک‌های یادگیری، سبک‌های حسی، دیداری و شنیداری توجه کنیم. سبکی را به کار گیریم که برای وی مناسب‌تر است.
- ✓ به جای آن که پاسخ‌ها را به او آموزش دهیم، با اندکی کمک سعی کنیم خودش پاسخ‌ها را کشف کند.
- ✓ به کودک کمک کنیم تا کلمه‌ای را که غلط نوشته، با شکل درست آن مقایسه کرده و سپس بگوید که چه تفاوتی با هم دارند.
- ✓ به کودک کمک کنیم تا به دلایل خطاهای دیکته‌ی خود واقف شود و خودش راهکار لازم برای درست نویسی را پیدا کند. (تبریزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۸).

نتیجه‌گیری

دانش‌آموزان در مقطع ابتدایی، اغلب در درس املا دچار مشکل هستند و اختلالات دیکته‌نویسی به خصوص در دوره‌ی اول بسیار شایع است به نحوی که طبق گزارش‌های رسمی آموزش و پرورش ۱۲ درصد دانش‌آموزان در هر سال دچار اختلالات یادگیری هستند، بی‌تردید تعداد واقعی بیش از این خواهد بود، در این پژوهش مشکلات دیکته‌نویسی دانش‌آموزان پایه اول تا سوم بررسی شد و نتایج نشان داد که برای حل این مشکلات ابتدا بایستی املا‌ی دانش‌آموزان توسط معلم، به صورت فردی یا گروهی بسته به شرایط مورد بررسی قرار گیرد و معلم ضمن استخراج مشکلات املا‌ی فعالیت‌های یاددهی و یادگیری

متناسب با اشکلات را تدارک دیده و در جهت رفع آن برآید. یافته‌ها نشان می‌دهد که استفاده از جداول بررسی اشکالات به-عنوان مبنای کار معلم سبب می‌شود که وی بتواند بسته به نیاز فراگیر راهکارهایی پیش گیرد و همچنین این جداول به مرور زمان وضعیت هر دانش‌آموز در کلاس درس املا، میزان توفیق معلم و دانش‌آموزان را در رفع مشکلات نشان داده و سبب منسجم شدن نقشه‌ی راه می‌شود. همچنین بایستی به تفاوت‌های کودکان در سبک‌های یادگیری دقت داشت و سبک یادگیری که برای وی مناسب‌تر است را به کار گیریم و از برجسب زدن به کودکان پرهیز کنیم تا به کاهش اعتماد بنفس و عزت نفس فراگیر منجر نشویم؛ بلکه تا آنجایی که می‌توانیم در جریان پیشرفت تحصیلی وی، علاقه و آمادگی کودک را به روند کار افزایش دهیم تا نقشی فعال و پویا در این زمینه داشته باشد.

منابع و مأخذ

۱. تبریزی، مصطفی، و همکاران. (۱۳۹۴). درمان اختلالات دیکته‌نویسی، چاپ سی و چهارم، تهران.
۲. شعاری‌نژاد، علی‌اکبر. (۱۳۸۷). کتاب درسی مطلوب چیست؟، مجله رشد معلم، شماره ۲۲۸.
۳. صفایی‌نیا، مهدیه. (۱۳۸۹). نقش و جایگاه تصویرسازی در کتاب‌های درسی، مقطع دبستان بعد از انقلاب تاکنون، تهران: دانشکده هنرهای تجسمی.
۴. قائمی، فاطمه، (بی تا) چگونه توانستم املاي دانش‌آموزانم را تقویت کنم؟
۵. کوکبی یعقوبی، اکرم. (۱۳۹۹). سایت آموزشی، علمی، فرهنگی بادصبا
۶. سایت علمی آموزشی دبستو، (۱۳۹۹).

Solutions to solve the spelling problems of first year elementary school students

Maryam Manjezi, Fatemeh Mohammadi, Behnaz Saidi, Betol Noori

Abstract

One of the most important skills that children should learn in elementary school and before entering school is the skill of writing. Weakness in reading and writing can be mentioned as one of the main problems of students in school; Mullah is a type of writing. According to the research, in the first grade of elementary school, most of the disorders or problems are hearing, visual, and sometimes educational, and in the second and third grade of elementary school, most of the disorders are accuracy, educational, and listening. In general, students' spelling problems are either caused by the environment, or they originate from the person himself, or they go back to the teacher and his teaching method. From a psychological point of view, students' spelling problems originate from these cases: insufficient writing, weakness in visual memory, weakness in visual sequence memory, weakness in visual clarity, weakness in hearing sensitivity, weakness in accuracy and attention, Allegorical writing, reverse writing and problems related to education. In addition to extracting spelling problems of professional knowledge and re-educational forecast, the teacher should provide teaching and learning activities according to the problems and go in the direction of solving the problems. In this article, we aim to provide suitable and creative solutions to solve writing disorders, spelling problems and improve students' spelling.

Keywords: writing disorder, spelling, student, elementary school
